

Sygn. akt **III AUa 61/20**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 listopada 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Marta Sawińska

Protokolant: Emilia Wielgus

po rozpoznaniu w dniu 24 listopada 2021 r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy **J. U.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.**

o ustalenie wysokości kapitału początkowego

na skutek apelacji J. U. i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział

w Z.

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 6 listopada 2019 r. sygn. akt IV U 826/18

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II i oddala odwołanie,
2. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie III i nie obciąża pozwanego kosztami procesu,
3. w pozostałym zakresie apelację pozwanego oddala,
4. oddala apelację J. U..

sędzia Marta Sawińska

UZASADNIENIE

Decyzją z 27.03.2018 r., znak: (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. ustalił wartość kapitału początkowego wnioskodawcy J. U. na dzień 01.01.1999 r. Zakład przyjął podstawę wymiaru kapitału początkowego w kwocie 1 107,23 zł, a także łączny okres składkowy w wymiarze 34 lat i 12 dni, tj. 408 miesięcy oraz nieskładkowy w wymiarze 1 miesiąca i 21 dni, tj. 1 miesiąca. Kapitał początkowy ustalony na dzień 01.01.1999 r. wyniósł 150 567,78 zł. Zakład podał, że nie uwzględnił wnioskodawcy okresu od 01.11.1997 r. do 31.12.1998 r. ze względu na brak informacji o zasiłkach chorobowych.

W odwołaniu od powyższej decyzji wnioskodawca J. U. wniósł o jej zmianę poprzez zobowiązanie pozwanego organu rentowego do uwzględnienia przy obliczeniu podstawy wymiaru kapitału początkowego wnioskodawcy wynagrodzenia za okres od 01.11.1997 r. do 31.12.1998 r., ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe w 1977 i 1978 r. według wynagrodzenia uzyskiwanego przez wnioskodawcę w 1979 r., oraz o zasądzenie kosztów postępowania według norm prawem przepisanych. Odnosząc się do wynagrodzenia za lata

1977 i 1978, wnioskodawca stwierdził, że wysokość wynagrodzenia uzyskiwanego miesięcznie wynika z dokumentacji płacowej za 1979 r. Wynagrodzenia z 1977 i 1978 r. były takie same, jak w 1979 r., gdyż wnioskodawca pracował na pełen etat za tą samą stawkę godzinową. Przy przeliczeniu podstawy emerytury według faktycznie uzyskiwanego wynagrodzenia mogłoby się okazać, że lata 1977 i 1978 weszłyby do 10 lat najkorzystniejszych pod względem wynagrodzenia.

Decyzją z 09.05.2018 r., znak: (...) organ rentowy, po stwierdzeniu, że decyzją z 27.03.2018 r. nieprawidłowo ustalono kapitał początkowy, z urzędu ponownie ustalił wartość kapitału początkowego na 01.01.1999 r. Zakład przyjął podstawę wymiaru kapitału początkowego w kwocie 1 103,93 zł, a także łączny okres składkowy w wymiarze 35 lat, 2 miesiące i 12 dni, tj. 422 miesiące, oraz nieskładkowy w wymiarze 1 miesiąca i 21 dni, tj. 1 miesiąca. Kapitał początkowy ustalony na dzień 01.01.1999 r. wyniósł 154 793,76 zł.

Decyzją z 21.05.2018 r., znak: (...), organ rentowy, po stwierdzeniu, że decyzją z 09.05.2018 r. nieprawidłowo ustalono kapitał początkowy, z urzędu ponownie ustalił wartość kapitału początkowego na 01.01.1999 r. Zakład przyjął podstawę wymiaru kapitału początkowego w kwocie 1 166,56 zł, a także łączny okres składkowy w wymiarze 35 lat, 2 miesiące i 12 dni, tj. 422 miesiące, oraz nieskładkowy w wymiarze 1 miesiąca i 21 dni, tj. 1 miesiąca. Kapitał początkowy ustalony na dzień 01.01.1999 r. wyniósł 160 785,79 zł. Dokonano korekty podstawy wymiaru, przyjęto wynagrodzenie za okres od 01.11.1997 r. do 31.12.1998 r. ((...)).

W odpowiedzi na odwołanie od zaskarżonej decyzji z 27.03.2018 r. pozwany organ rentowy wniósł o umorzenie postępowania w części – w zakresie objętym decyzjami z 09.05.2018 r. i 21.05.2018 r., a ponadto o oddalenie odwołania w pozostałym zakresie. Pozwany wyjaśnił, że za okres zatrudnienia wnioskodawcy od 01.03.1977 r. do 31.12.1978 r. przyjął wynagrodzenie minimalne i nie uwzględnił za lata 1977-1978 r. zarobków z roku 1979, stwierdzając, że brak dokumentów potwierdzających wysokość zatrudnienia.

W toku sprawy wnioskodawca zgodził się z wnioskiem organu rentowego o umorzenie postępowania w zakresie dotyczącym okresu od 01.11.1997 r. do 31.12.1998 r. (k. 24 akt sąd.)

Wyrokiem z 06.11.2019 r. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze (sygn. IV U 826/18) w pkt I umorzył postępowanie w zakresie uwzględnienia okresu od 01.11.1997 r. do 31.12.1998 r. przy ustaleniu kapitału początkowego, w pkt II wyroku zmieniał zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. z dnia 27.03.2018r. znak: (...)o ponownym ustaleniu kapitału początkowego poprzez przyjęcie wynagrodzenia wnioskodawcy przy ustaleniu wartości kapitału początkowego za okresy pracy w (...) Przedsiębiorstwie(...) w Z. od 1.01.1977 r. do 28.02.1977 r. – 7.852 zł oraz w Zakładach (...) w Z. od 01.03.1977 r. do 31.12.1977 r. – 42.316,66 zł i od 01.01.1978 r. do 31.12.1978 r. – 57.938 zł oraz w pkt III wyroku zasądził od pozwanego na rzecz wnioskodawcy kwotę 180 zł tytułem kosztów procesu.

Podstawą powyższego orzeczenia były następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Wnioskodawca J. U., urodzony (...), ma przyznane prawo do emerytury wcześniejszej od 26.10.2015 r.

Miał również ustalony kapitał początkowy, w tym decyzją z 18.01.2018 r.

16.03.2018 r. złożył organowi rentowemu wniosek o ponowne przeliczenie kapitału początkowego.

Wniosek ten skutkował wydaniem przez ZUS zaskarżonej decyzji.

W okresie od 03.05.1975 r. do 28.02.1977 r. wnioskodawca był zatrudniony w(...) Przedsiębiorstwie (...) w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku konserwatora, ze stawką osobistego zaszeregowania według IX grupy, tj. 15,50 zł/godz.

W okresie od 01.01.1977 r. do 28.02.1977 r. wnioskodawca osiągnął zarobki w wysokości 7 852 zł, czyli 3 926 zł miesięcznie (7 852:2).

W okresie od 01.03.1977 r. do 31.10.1997 r. wnioskodawca był zatrudniony w Zakładach (...) w Z. w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku ślusarza, spawacza, mistrza wydziału mechanicznego.

Podejmując to zatrudnienie, wnioskodawca otrzymał wynagrodzenie według stawki płacy zasadniczej – IX grupa zaszerogowania osobistego w systemie czasowo-premiowym wynosząca 19 zł, premia zgodnie z regulaminem premiowania.

Wnioskodawca w spornym okresie od 01.03.1977 r. do 31.12.1978 r. pracował w narzędziowni. Otrzymywał wynagrodzenie według stawki godzinowej – IX stawki zaszerogowania. W narzędziowni były mniejsze zarobki, niż w dziale produkcji. W zakładzie były przyznawane premie uznaniowe, lecz nie wszyscy pracownicy je otrzymywali. Wnioskodawca pracował w nadgodzinach. Miał odroczoną służbę wojskową jako jedyny żywiciel rodziny.

Pracownicy otrzymywali dodatek za pracę w warunkach szkodliwych, premię regulaminową i dodatek za wysługę lat (po 5 latach - 5%, po 10 - 10%, po 15 - 15%, aż do 25 lat - 25%). By otrzymać premię regulaminową, wymagany był brak spóźnień i trzeźwość w pracy, a także wykonywanie przydzielonych obowiązków.

W latach 1977-1978 wnioskodawca nie korzystał ze zwolnień lekarskich ani urlopów bezpłatnych.

Osoba zatrudniona razem z wnioskodawcą w (...), wynagradzana według tej samej stawki wynagrodzenia (IX grupa), uzyskała zarobki:

- za 1979 r. – 65 095 zł;

- za 1980 r. – 72 252 zł;

- za 1981 r. – 93 673 zł.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd I instancji wydał zaskarżony wyrok, w którym w pkt I umorzył postępowanie w zakresie uwzględnienia okresu od 01.11.1997 r. do 31.12.1998 r. przy ustaleniu kapitału początkowego, w pkt II wyroku zmieniał zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. z dnia 27.03.2018r. znak: (...) o ponownym ustaleniu kapitału początkowego poprzez przyjęcie wynagrodzenia wnioskodawcy przy ustaleniu wartości kapitału początkowego za okresy pracy w (...)Przedsiębiorstwie (...)w Z. od 1.01.1977 r. do 28.02.1977 r. – 7.852 zł oraz w Zakładach (...) w Z. od 01.03.1977 r. do 31.12.1977 r. – 42.316,66 zł i od 01.01.1978 r. do 31.12.1978 r. – 57.938 zł oraz w pkt III wyroku zasądził od pozwanego na rzecz wnioskodawcy kwotę 180 zł tytułem kosztów procesu.

Na wstępie rozważań prawnych Sąd Okręgowy wskazał, że należało umorzyć postępowanie w części dotyczącej okresu od 01.11.1997 r. do 31.12.1998 r. Zacytował art. 477¹³ § 1 k.p.c. a następnie podał, że zaskarżoną decyzją ZUS nie uwzględnił wnioskodawcy okresu od 01.11.1997 r. do 31.12.1998 r., natomiast jak wynika z późniejszej decyzji – z 21.05.2018 r. – dokonano korekty podstawy wymiaru, przyjęto wynagrodzenie za ten okres. Pozwany w drodze decyzji uwzględnił więc w tej części stanowisko wnioskodawcy, wobec czego sprawę należało w powyższym zakresie umorzyć.

Jednocześnie Sąd Okręgowy podkreślił, że odwołanie okazało się zasadne – i tym samym zaskarżona decyzja podlegała zmianie – w części dotyczącej okresów od 01.01.1977 r. do 31.12.1978 r.

Sąd I instancji przytoczył art. 174 ust. 1, 2 i 3 ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz zaznaczył, że jak stanowi § 21 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 11.10.2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe, środkiem dowodowym stwierdzającym wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu oraz uposażenia przyjmowanego do ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty są zaświadczenia pracodawcy lub innego płatnika składek, legitymacja ubezpieczeniowa lub inny dokument, na podstawie którego można ustalić wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu lub uposażenia.

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy oparł się na całokształcie zgromadzonego materiału dowodowego w postaci dokumentacji pracowniczej wnioskodawcy, dokumentacji w aktach świadka S. G., zeznań świadków i – częściowo – zeznań samego wnioskodawcy.

Zaznaczył nadto, że żadna ze stron nie kwestionowała ani autentyczności dokumentacji pracowniczej, ani wiarygodności zeznań świadków, do czego i Sąd I instancji nie znalazł również podstaw. Zeznania świadków T. K., J. L. i S. G. były spójne i logiczne, wzajemnie się potwierdzały i uzupełniały, w przypadku S. G. zostały dodatkowo potwierdzone treścią jego dokumentacji zawartej w aktach organu rentowego.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do spornego okresu od 01.01.1977 r. do 28.02.1977 r., Sąd Okręgowy stwierdził, że dokładna wysokość zarobków za te dwa miesiące wynika z wpisu w(...) wnioskodawcy. Podano w niej, że wnioskodawca osiągnął zarobki w wysokości 7 852 zł, co w rozbięciu na dwa miesiące daje 3 926 zł miesięcznie. Zatem dowód ten okazał się wystarczający do rozstrzygnięcia sprawy w tym zakresie. Sąd Okręgowy ustalił zatem i orzekł, że za okres zatrudnienia od 01.01.1977 r. do 28.02.1977 r. w (...) Przedsiębiorstwie (...) pozwany powinien uwzględnić zarobki w kwocie 7 852 zł.

Odnosnie do okresu zatrudnienia w Zakładach (...) w Z. od 01.03.1977 r. do 31.12.1978 r., w związku z brakiem dokumentacji płacowej za ten okres, Sąd I instancji musiał oprzeć się na dowodach zastępczych.

Sąd Okręgowy podał, że świadek T. K. był zatrudniony w (...) w latach 1977-1979 jako tokarz. Ogólnie pracował w tym zakładzie do 1986 r. Jego wynagrodzenie za pracę w (...) wyniosło 5 900 zł miesięcznie za rok 1977. Świadek nie pamiętał, ile wynosiło jego wynagrodzenie w latach 1978-1979. Stawka przez niego wskazana to wynagrodzenie akordowe z działu produkcji, a nie z narzędziowni. W narzędziowni zarobki były mniejsze niż w dziale produkcji. Świadek pracował z wnioskodawcą w narzędziowni (od października 1978 r.), potwierdził, na jakim stanowisku pracował tam wnioskodawca (ślusarz-spawacz), na takim samym, co S. G.. Zdaniem świadka, osoby te miały IX grupę zaszerogowania. Z kolei świadek J. L. był zatrudniony w (...) w latach 1977-1979 na produkcji urządzeń jako brygadzysta. Nigdy nie pracował w narzędziowni, nigdy nie pracował razem z wnioskodawcą, choć potwierdził, że wnioskodawca pracował w narzędziowni. Nie znał zarobków wnioskodawcy. Sam w latach 1977-1979 na produkcji zarabiał wynagrodzenie akordowe od 6 do 9 tysięcy złotych miesięcznie, w co wliczają się dodatek brygadzystowski i comiesięczne premie uznaniowe. Świadek ten również potwierdził, że zarobki w narzędziowni były niższe, niż zarobki w dziale produkcji. Obaj świadkowie zeznali, że wnioskodawca pracował w nadgodzinach, których liczbę oszacowali na 30-40. Świadek S. G. był zatrudniony w (...) w latach 1969-1997 jako ślusarz, jak wynika z jego świadectwa pracy (w aktach emerytury częściowej). Pracował razem z wnioskodawcą. Świadek potwierdził, że wnioskodawca pracował w nadgodzinach, według świadka było to około 60 nadgodzin miesięcznie. Nie pamiętał jednak konkretnych wysokości poszczególnych składników wynagrodzenia. Otrzymywał natomiast wynagrodzenie według najwyższej, IX grupy zaszerogowania – tak jak wnioskodawca. Dlatego Sąd Okręgowy przyjął konkretne, ściśle ustalone przez ZUS zarobki tego świadka jako zarobki wnioskodawcy.

Wnioskodawca zarobił więc za rok 1979 – 58 455 zł, co po podzieleniu na 12 miesięcy daje kwotę 4 871,25 zł miesięcznie.

Za rok 1980 wnioskodawca zarobił 64 984 zł, co daje kwotę 5 415,33 zł miesięcznie.

Za rok 1981 wnioskodawca zarobił 88 277 zł, a więc 7 356 zł miesięcznie.

Jednocześnie Sąd I instancji zaznaczył, że nie oparł się na zeznaniach wnioskodawcy w części, w której stwierdził, że zarabiał miesięcznie 6 000 zł, ponieważ było to stwierdzenie niezgodne z pozostałym materiałem dowodowym sprawy. Świadek T. K. zeznał, że zarobki wynosiły 5 900 zł w dziale produkcji. Dział ten był lepiej wynagradzany, niż narzędziownia. Nie jest zatem możliwe, by wnioskodawca zarabiał tyle, ile podał.

Odnosząc się do wysokości zarobków za sporne lata 1977 i 1978, Sąd Okręgowy przyjął następujący sposób wyliczeń.

Skoro wnioskodawca zarobił w 1980 r. kwotę 64 984 zł, a w 1979 r. kwotę 58 455 zł, to różnica pomiędzy tymi latami wyniosła 6 529 zł (co miesięcznie daje 544,08 zł). O tyle wzrosła płaca w związku z inflacją.

Wzrost wynagrodzenia wyniósł więc 9,9%. Wnioskodawca uzyskał w 1978 r. wynagrodzenie zbliżone do uzyskanego wynagrodzenia w 1979 r., ale minimalnie niższe – o 517 zł rocznie (58 455 zł w 1979 r. i 57 938 zł w 1978 r.). Miesięczny jego zarobek w 1978 r. nie różnił się od zarobków innych pracowników i wynosił 4 828 zł (rocznie 57 938 zł).

Wynagrodzenie wnioskodawcy za 1977 r. za okres od 01.01.1977 r. do 28.02.1977 r. w(...)Przedsiębiorstwie (...) w Z. jest udokumentowane przez wnioskodawcę świadectwem pracy i wpisem w legitymacji ubezpieczeniowej i wynosi 7 852 zł (za okres od 01.01.1977 r. do 28.02.1977 r.) (k. 63, 64), miesięcznie 3 926 zł.

W okresie od 01.03.1977 r. do 31.12.1977 r. wnioskodawca uzyskał przychód w Zakładach (...) w Z. 42 316,66 zł, a więc miesięcznie 4 231,66 zł (42 316,66 zł podzielone przez okres pracy 10 miesięcy to jest 4 231,66 zł miesięcznie).

W sumie jego dochód w 1977 r. wyniósł 50 168 zł (7 852 zł + 42 316,68 zł), miesięcznie 4 180,97 zł. Była to początkowa praca wnioskodawcy. Należy zauważyć, że różnice w zarobkach były wynikiem zwiększającej się inflacji.

Wnioskodawca zarobił więc w latach:

1981 r. – 88 277 zł, miesięcznie 7 356 zł,

1982 r. – 119 096 zł, miesięcznie 9 924 zł,

1983 r. – 147 322 zł, miesięcznie 12 276 zł,

1984 r. – 195 032 zł, miesięcznie 16 252 zł,

1985 r. – 175 733 zł, miesięcznie 14 644 zł,

1992 r. – 33 821 700 zł, miesięcznie 2 818 475 zł,

1993 r. – 40 968 000 zł, miesięcznie 3 414 000 zł,

1994 r. – 62 404 000 zł, miesięcznie 5 200 333 zł.

W świetle powyższych ustaleń, wniosek dowodowy odwołującego się, dotyczący dowodu z opinii biegłego z dziedziny księgowości (ewentualnie kadr i płac), Sąd I instancji oddalił jako zbędny dla rozpoznania sprawy. Sporne okoliczności Sąd Okręgowy ustalił ściśle na podstawie dokumentacji i zeznań świadków.

Mając powyższe na względzie, na podstawie 477¹³ § 1 k.p.c., Sąd I instancji orzekł jak w punkcie I sentencji wyroku, umarzając postępowanie w części dotyczącej okresu od 01.11.1997 r. do 31.12.1998 r. W punkcie II sentencji, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., zaskarżoną decyzję zmieniono. O kosztach procesu (pkt III) Sąd I instancji orzekł w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z § 9 ust. 2 Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł pozwany Zakład Ubezpieczeń Społecznych zaskarżając go w całości i zarzucając mu:

1. naruszenie przepisów postępowania cywilnego – art. 321 § 1 k.p.c. poprzez rozstrzygnięcie co do okresu zatrudnienia w (...) Przedsiębiorstwie (...) w Z. od 01.01.1978 r. do 28.02.1978 r.,
2. naruszenie przepisów postępowania cywilnego art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów oraz wadliwą ich ocenę polegającą na przyjęciu kwot wynagrodzeń w spornym okresie nie znajdujących odzwierciedlenia w zgromadzonym materiale dowodowym,

3. naruszenie przepisów postępowania cywilnego – art. 233 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów oraz wadliwą ich ocenę polegającą na ustaleniu wynagrodzenia za rok 1977 i 1978 w sposób dowolny,
4. naruszenie przepisów prawa materialnego art. 174 w zw. z art. 15 ustawy z dnia 17.12.1998 r. (Dz.U. z 2018 poz. 1270) w zw. z § 21 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 11.10.2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz. U. z 2011 nr 237 poz. 1412) poprzez przyjęcie do ustalenia wysokości kapitału początkowego za rok 1977 kwoty 50168 zł i za rok 1978 kwoty 57938 zł.

Wskazując na powyższe zarzuty Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji ewentualnie oddalenia odwołania.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł również odwołujący J. U. zaskarżając go w punkcie II wyroku i zarzucając mu:

1. sprzeczność ustaleń z zebrany materiał dowodowy polegającą na przyjęciu, że w okresie od 01.01.1977 r. do 28.02.1977 r. ubezpieczony za dwa miesiące pracy w (...) Przedsiębiorstwie (...) w Z. otrzymał 7852 zł, gdy tym czasem ubezpieczony otrzymał wynagrodzenie w kwocie 7852 zł za jeden miesiąc,
2. błąd w ustaleniach faktycznych i przyjęcie, dla ustalonego wynagrodzenia za 1977 r. i 1978 r. waloryzację o stopień inflacji w wysokości 9,9 %, gdy tym czasem wynagrodzenie w Zakładach (...) w Z. w latach 1977 r. i 1978 r. równe było wynagrodzeniu za 1979 r. pod względem wysokości stawki godzinowej.

W związku z powyższym odwołujący wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez ustalenie, że w (...) Przedsiębiorstwie (...)w Z. w okresie od 01.01.1977 r. do 28.02.1977 r. ubezpieczony uzyskał wynagrodzenie w kwocie 15704 zł oraz w Zakładach (...) w Z. w okresie od 01.03.1977 r. do 31.12.1977 r. 57300 zł i od 01.01.1978 r. do 31.12.1978 r. 68760 zł,
2. zasądzenie od organu emerytalnego na rzecz ubezpieczonego kosztów zastępstwa procesowego za dwie instancje według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych okazała się zasadna i podlegała uwzględnieniu, natomiast apelacja odwołującego jako bezzasadną należało oddalić.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że spór w niniejszej sprawie sprowadzał się do ustalenia, czy pozwany organ rentowy zaskarżoną decyzją prawidłowo ustalił wysokość kapitału początkowego odwołującego J. U., przy czym spór ograniczał się do kwestii

ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe w 1977 r. i 1978 r., albowiem odwołujący domagał ustalenia podstawy wymiaru składek według wynagrodzenia uzyskiwanego przez odwołującego w 1979 r. wskazując że jego wynagrodzenie w 1977 r. oraz 1978 r. było takie same jak w 1979 r., gdyż pracował na pełen etat za taką samą stawkę godzinową.

Przechodząc na grunt rozpoznawanej sprawy, gdzie spór dotyczył prawidłowości wyliczenia przez organ rentowy J. U. kapitału początkowego, należy przypomnieć, że zgodnie z art. 173 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31.12.1948r., którzy przed dniem wejścia w życie ustawy opłacili składki na ubezpieczenie społeczne lub za których składki opłacili płatnicy składek, ustala się kapitał początkowy. Zgodnie z art. 173 ust. 2 omawianej ustawy kapitał początkowy stanowi równowartość kwoty obliczonej według zasad określonych w art. 174 ustawy, pomnożonej przez wyrażone w miesiącach średnie dalsze trwania życia. Z kolei na podstawie art. 174 ust. 2 i 3 ww. ustawy przy ustalaniu kapitału początkowego przyjmuje się przebyte przed dniem wejścia w życie ustawy: okresy składkowe, o których mowa w art.

6, okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt. 5 okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt. 1-4 i 6-12 w wymiarze nie większym niż określony w art. 5 ust. 2. Podstawę wymiaru kapitału początkowego ustala się na zasadach określonych w art. 15, 15, 17 ust 1, 3 i art. 18. Przepis art. 15 ustawy emerytalnej określa zasady ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent i w ust. 1 stanowi, że podstawę wymiaru emerytury i renty stanowi ustalona w sposób określony w ust. 4 i 5 przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne na podstawie prawa polskiego w okresie kolejnych 10 lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę lub rentę. Określone tu zasady ustalania podstawy wymiaru emerytury i renty mają zastosowanie także do okresów przypadających przed wejściem w życie powołanej ustawy i wprowadzonej równocześnie ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, kiedy nie prowadzono indywidualnych kont emerytalnych.

Za podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne w tych okresach przyjmuje się kwoty wynagrodzenia wypłaconego przez pracodawcę. Osoba ubiegająca się o emeryturę lub rentę musi wykazać wysokość przychodu stanowiącego podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne, a jeżeli była pracownikiem - wysokość wynagrodzenia. Za podstawę wymiaru emerytury lub renty przyjmuje się kwotę udowodnioną przez zainteresowanego, która niekoniecznie musi odpowiadać wysokości faktycznie uzyskanego wynagrodzenia, gdyż na niektóre składniki wynagrodzenia może nie być wystarczających dowodów. Kwota zarobku lub dochodu stanowiącego podstawę świadczeń ma być wykazana i udowodniona przez ubezpieczonego środkami dowodowymi wymienionymi § 21 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11.10.2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe, którymi dla pracowników są zaświadczenia pracodawcy lub innego płatnika składek, legitymacja ubezpieczeniowa lub inny dokument, na podstawie którego można ustalić wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu lub uposażenia.

W § 28 ust. 1 wskazano natomiast, że środkiem dowodowym w postępowaniu przed organem rentowym mogą być również poświadczone za zgodność z oryginałem kopie dokumentów dotyczących okresów składkowych i nieskładkowych, a także wysokości wynagrodzenia, przychodu, dochodu i uposażenia przyjmowanego do ustalenia podstawy wymiaru świadczeń, wydawane przez jednostki upoważnione do przechowywania dokumentacji zlikwidowanych lub przekształconych zakładów pracy. W przypadku zatem braku dokumentacji płacowej istnieje możliwość ustalenia wysokości wynagrodzenia ubezpieczonego w oparciu o dokumentację zastępczą, w której zawarte są dane dotyczące wynagrodzenia.

Sąd Odwoławczy wskazuje, że nie jest możliwe przeliczenie wysokości emerytury (w tym też ustalenie kapitału początkowego) w oparciu o hipotetyczną wysokość wynagrodzenia. Stosunek pracy ma zawsze charakter indywidualny, określone warunki zatrudnienia mają charakter niepowtarzalny, ponieważ zostały ustalone między pracodawcą i konkretnym pracownikiem. Uśrednione lub hipotetyczne obliczenie wysokości wynagrodzenia nie może oddać indywidualnych cech właściwych dla danego stosunku pracy. W przypadku wynagrodzenia zasadniczego lub innych obligatoryjnych składników wynagrodzenia, wynikających z obowiązujących przepisów, można przyjąć najniższe wynagrodzenie obowiązujące w czasie, którego dotyczy żądanie uwzględnienia tego okresu do przeliczenia podstawy emerytury. Dodatkowo wskazać należy, że ubezpieczony podnosił, iż w toku zatrudnienia pracował w godzinach nadliczbowych, jak również otrzymywał premie. W przypadku jednak takiego składnika wynagrodzenia, jakim jest premia, konieczne jest istnienie dowodów potwierdzających bez wątpliwości fakt wypłacenia premii oraz jej wysokość (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 04.07.2007 r. i UK 36/07, LEX nr 390123). Stanowisko to podziela w całości Sąd Apelacyjny rozpoznający niniejszą sprawę mając na uwadze, że wysokość świadczenia emerytalnego pozostaje funkcją uzyskiwanych niegdyś dochodów, a zatem dla jego wyliczenia nieodzownym pozostaje ustalenie rzeczywistych zarobków jako decydujących o rozmiarze opłacanej składki na ubezpieczenie społeczne. Niedopuszczalnym przy tym jest opieranie się w tym celu jedynie na hipotezach, czy założeniach wynikających z przyjęcia średnich wartości.

Sąd Apelacyjny zwraca uwagę, że odwołujący na potwierdzenie zarobków za lata 1977 i 1978 r. przedstawił jedynie umowę o pracę z 01.03.1977 r., z której nie wynika dokładna kwota wynagrodzenia za miesiąc jak również ilość przepracowanych godzin. Przesłuchani w toku postępowania świadkowie nie posiadali własnej dokumentacji płacowej

za sporny okres 01.03.1977-31.12.1978 r. Świadek T. K. pracował wraz z ubezpieczonym od października 1978 r. i za ten rok nie posiadał dokumentacji płacowej. Z kolei świadek J. L. pracował w innym dziale na stanowisku brygadzysty i nie posiadał wiedzy na temat zarobków odwołującego. Przesłuchany w sprawie świadek S. G. również nie posiadał własnej dokumentacji płacowej za ten okres ponadto pracował na innym stanowisku niż ubezpieczony. Zatem wbrew ustaleniom Sądu I instancji żaden z zaoferowanych przez odwołującego świadków nie posiadał wiedzy na temat własnych zarobków za okres od 01.03.1977 r. do 31.12.1978 r., a tym bardziej nie posiadał wiedzy na temat zarobków odwołującego. Odwołujący nie dysponował również ewidencją czasu pracy. Sąd Apelacyjny podkreśla, że po zapoznaniu się z zeznaniami przesłuchanych w sprawie świadków nie sposób wywnioskować, jakie wynagrodzenie odwołujący otrzymywał w spornym okresie. Z zeznań tych świadków niewiele wynika, wskazywane przez ww. świadków zarobki są podane w przybliżeniu, obejmowały również premie czy też nadgodziny. Natomiast zaakcentować należy, że dla ustalenia wysokości wynagrodzenia za sporny okres Sąd musi dysponować pewnymi danymi co do wysokości dochodów ubezpieczonego stanowiących podstawę do ustalenia kapitału początkowego, więc przy ustaleniu podstawy wymiaru nie jest dopuszczalne zastąpienie rzeczywistego wynagrodzenia skarżącego, którego nie jest w stanie udowodnić dokumentami płacowymi innych osób, zaświadczeniami o ich zatrudnieniu o zatrudnieniu i wynagrodzeniu lub wpisami w ich legitymacji ubezpieczeniowej, hipotetycznie ustaloną wysokością, obrazującą jedynie niczym nieoparte założenie, iż w całym spornym okresie pracował identyczną liczbę dniówek rozliczaną według takiej samej stawki, jak którykolwiek ze współpracowników.

Jednocześnie jednak mieć należy na względzie, że wysokość podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne w danych okresach, przyjmowana dla potrzeb ustalenia wysokości świadczeń emerytalno-rentowych, wynikać musi z nie budzących żadnych wątpliwości, spójnych i precyzyjnych dowodów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 09.01.1998 r., II UKN 440/97, LEX nr 34199). Do postępowania odrębnego z zakresu ubezpieczeń społecznych, w zakresie postępowania dowodowego, ma zastosowanie - bez żadnych ograniczeń - reguła wynikająca z art. 232 k.p.c., obowiązuje więc zasada kontradiktoryjności i dowodzenia swoich twierdzeń przez stronę (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 07.01.2010 r., II UK 148/09, LEX nr 577847). Zgodnie z tą zasadą to na wnioskodawcy spoczywa w przedmiotowej sprawie ciężar wykazania wysokości wynagrodzenia uzyskiwanego przez niego we wskazanym wyżej okresie zatrudnienia w wyższej wysokości, aniżeli przyjęta przez organ rentowy, ponieważ to on z powyższego faktu wywodzi skutek prawny w postaci wyższej podstawy wymiaru i wyższego wskaźnika podstawy wymiaru jego emerytury w powszechnym wieku emerytalnym.

W wyroku z dnia 04.07.2007 r. (I UK 37/07, LEX Nr 390123) Sąd Najwyższy zajął stanowisko, iż wprawdzie w postępowaniu cywilnym sąd nie jest związany takimi ograniczeniami w dowodzeniu, jakie odnoszą się do organu rentowego w postępowaniu rentowym, jednak ustalenia dokonane przez sąd muszą być oparte na konkretnych dowodach. Uśrednione obliczenie wysokości wynagrodzenia - oparte na wynagrodzeniu opartym na wynagrodzeniu otrzymanym przez innych pracowników - nie może oddać indywidualnych cech właściwych dla danego stosunku pracy. W przypadku wynagrodzenia zasadniczego lub innych obligatoryjnych składników wynagrodzenia wynikających z obowiązujących przepisów można przyjąć najniższe wynagrodzenie obowiązujące w czasie, którego dotyczy żądanie uwzględnienia tego okresu (przeliczenia) podstawy wymiaru emerytury. Jednak w przypadku takiego składnika wynagrodzenia, jakim jest premia, konieczne jest istnienie dowodów potwierdzających bez wątpliwości fakt wypłacenia premii oraz jej wysokość. Innymi słowy, ustalenie wysokości podstawy wymiaru emerytury lub renty wymaga podania zarobków w sposób indywidualny, konkretny i precyzyjny, zaś ciężar dowodu spoczywa na osobie ubiegającej się o te świadczenia. Nie może przy tym stanowić wystarczającego argumentu fakt, iż pominięcie jednego z elementów wynagrodzenia powoduje ujemne konsekwencje dla świadczeniobiorcy, ani okoliczność, iż brak możliwości wykazania faktycznego wynagrodzenia spowodowany jest niezachowaniem przez pracodawcę dokumentacji płacowej.

Stwierdzić także trzeba, iż chociaż przy odtwarzaniu przez sąd podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne, ustalenia mają charakter hipotetyczny, nie mogą być jednak abstrakcyjne i dowolne, albowiem przepisy z zakresu ubezpieczeń społecznych stanowią normy bezwzględnie obowiązujące i nie zawierają unormowań pozwalających na ustalenie wynagrodzenia w sposób przybliżony lub prawdopodobny.

Sąd Apelacyjny postanowił też uzupełnić postępowanie dowodowe i zobowiązał organ rentowy do przedstawienia hipotetycznego wyliczenia kapitału początkowego odwołującego przy przyjęciu za okres od 01.03.1977r. do 31.12.1978 r. wynagrodzenia wyliczonego według stawki zaszerogowania: 19 zł/h, pełnego wymiaru czasu pracy i obowiązującego wówczas ustawowego czasu pracy w miejscu. W odpowiedzi na zobowiązanie Sądu Apelacyjnego organ rentowy podał, że wysokość kapitału początkowego ustalona przy przyjęciu stawki godzinowej 19zł/h wynosi 138945,29 zł i jest to wartość **niższa** niż przyjęta w zaskarżonej decyzji. Jednocześnie wyższa niż w decyzji z dnia 11.12.2020 r. znak (...) wydanej przy ustalaniu prawa do emerytury po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego apelacja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych okazała się zasadna i skutkowałą zmianą wyroku Sądu I instancji i oddaleniem odwołania.

Konsekwencją uwzględnienia apelacji strony pozwanej, jest oddalenie apelacji ubezpieczonego. Ubezpieczony domagał się ustalenia, że w latach 1977-1978 otrzymywał wyższe zarobki niż kwota wynagrodzenia przyjęta przez ZUS oraz obliczona przez Sąd I instancji w zaskarżonym wyroku.

W tym miejscu wskazania wymaga, że zgodnie z § 21 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 11.10.2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe, zasadniczo dokumentem potwierdzającym wysokość zarobku lub dochodu stanowiącego podstawę wymiaru emerytury/renty w poszczególnych latach jest zaświadczenie zakładu pracy (sporządzone w stosownej formie - druk (...)), legitymacja ubezpieczeniowa zawierająca wpisy dotyczące okresów zatrudnienia i wysokości osiągniętych zarobków lub inny dokument, na podstawie którego można ustalić wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu lub uposażenia.

W judykaturze utrwalił się pogląd, że wysokość zarobków, której pochodną jest podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne, jest faktem mającym istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 227 k.p.c.), który w postępowaniu przed sądem udowodniany może być wszelkimi środkami wynikającymi z przepisów działu III rozdziału 2 Kodeksu postępowania cywilnego. O ile zatem w toku postępowania przed organem rentowym istnieją stosowne ograniczenia dowodowe, o tyle w toku postępowania sądowego ubezpieczony może udowodnić swoje żądanie za pomocą każdego dowodu. Oznacza to, że fakty, od których uzależniona jest wysokość kapitału początkowego mogą być wykazywane wszelkimi środkami dowodowymi przewidzianymi w Kodeksie postępowania cywilnego, w tym także zeznaniami świadków. Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 04.07.2007 r., w postępowaniu cywilnym przed sądem pracy i ubezpieczeń społecznych, w sprawie o przeliczenie wysokości emerytury możliwe jest dopuszczenie i przeprowadzenie wszelkich dowodów, w tym także dowodu z zeznań świadków lub przesłuchania samego wnioskodawcy (wyrok SN z 04.07.2007r., I UK 36/07, Legalis nr 181419).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, brak jest w niniejszej sprawie dostatecznych, przekonujących dowodów, wskazujących na wysokość otrzymywanego przez ubezpieczonego wynagrodzenia w spornym okresie (nie potwierdzają tego ani zeznania świadków, ani też zgromadzona w sprawie dokumentacja płacowa), zarówno tym uznanym przez Sąd I instancji w punkcie I wyroku, jak i w zakresie, w którym Sąd I instancji oddalił odwołanie (pkt II).

Reasumując nie można przyjąć, że w niniejszym postępowaniu odwołujący J. U., na którym spoczywa ciężar dowodu na okoliczność pewnego i precyzyjnego wykazania wysokości wypłaconego w spornym okresie (tj. od 01.03.1977 r. do 31.12.1978 r.) wynagrodzenia, przedstawił jakiegokolwiek dowody, w oparciu o które możliwe byłoby takie ustalenie.

W ocenie Sądu Odwoławczego kwoty przyjęte przez Sąd I instancji mają charakter dowolny i nie znajdują żadnego odzwierciedlenia w zgromadzonym materiale dowodowym, którego ocena została dokonana w sposób dowodny a nie swobodny.

Z tego względu Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 386 § k.p.c. uwzględnił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i oddalił odwołanie (pkt 1 wyroku), natomiast apelację odwołującego jako bezzasadną na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił (pkt 4 wyroku).

Na podstawie art. 102 k.p.c. odstąpiono od obciążania ubezpieczonego kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego (za obie instancje) mając na uwadze rodzaj sprawy, a także zasadę słuszności (pkt 2 i 3 wyroku).

sędzia Marta Sawińska